

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ

© Сергета І.В., Александрова О.Є., 2010

УДК: 152.33:378.180.6:371.24

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ХАРАКТЕРУ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ ЗА СЕМЕСТРОВО-ЗАЛІКОВОЮ, СЕМЕСТРОВО-ЗАЛІКОВОЮ З ПРОФІЛІЗАЦІЄЮ ТА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Сергета І.В., Александрова О.Є.

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, кафедра загальної гігієни та екології, м. Вінниця

РЕЗЮМЕ: у дослідженні вивчені та проаналізовані особливості впливу організації навчального процесу за семестрово-заліковою, семестрово-заліковою з профілізацією та кредитно-модульною системами на процеси формування властивостей характеру студентів медичних вищих навчальних закладів.

Ключові слова: властивості характеру, студенти, медичні вищі навчальні заклади

Вступ. Проведення адекватної оцінки перебігу процесів соціальної і професійної адаптації особистості дівчат і юнаків, що здобувають певний фах в умовах навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ), у тому числі під час засвоєння медичних спеціальностей, неможливо без урахування властивостей характеру, кожна з яких визначає та формує передумови до здійснення конкретних дій і реалізації конкретних вчинків [2, 7].

Час здобуття вищої освіти є вирішальним як із позицій забезпечення високого рівня адекватності процесів професійного становлення особистості її здібностям, завдаткам та нахилам, так і з позицій запобігання впливові численних чинників ризику, що сприяють гальмуванню та викривленню процесів розвитку психофізіологічних функцій і особливостей особистості, зумовлюють формування особистісних професійних деформацій [6, 8].

В структурі останніх виділяють декілька надзвичайно важливих чинників, пов'язаних з особливостями змісту професійно-орієнтованої навчальної діяльності у стінах медичного ВНЗ, необхідністю урахування особливостей адаптаційних перетворень, які відбуваються впродовж періоду навчання, потребу в урахуванні різних за своїм змістом способів організації повсякденної навчальної діяльності, які мають (або мали) місце в структурі здобуття вищої медичної освіти протягом останніх років, тощо [9].

Мета роботи. Провести порівняльну оцінку особливостей формування властивостей характеру студентів медичних вищих навчальних закладів в умовах навчання за семестрово-заліковою, семестрово-заліковою з профілізацією та кредитно-

модульною системами організації навчального процесу.

Матеріали та методи. Порівняльна оцінка особливостей формування провідних соціально- і професійно-значущих властивостей характеру здійснювалась серед студентів 3 курсу медичного факультету Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова у природних умовах перебування за різних форм організації навчального процесу. У зв'язку з цим було виділено 3 групи порівняння: перша група спостереження – 137 студентів (75 дівчат і 62 юнаки), котрі навчались за семестрово-заліковою системою (СЗС) здобуття теоретичних знань та практичних умінь відповідно до освітньо-професійних програм за спеціальностями “Лікувальна справа” і “Педіатрія” [3]; друга група спостереження – 137 студентів (75 дівчат і 62 юнаки), котрі навчались за семестрово-заліковою системою з профілізацією (СЗСП) здобуття теоретичних знань та практичних умінь відповідно до освітньо-професійних програм за спеціальностями “Лікувальна справа” і “Педіатрія” [4], третя група спостереження – 121 студент (61 дівчина і 60 юнаків), котрі навчались за кредитно-модульною системою (КМС) здобуття теоретичних знань та практичних умінь відповідно до освітньо-професійних програм за спеціальностями “Лікувальна справа” і “Педіатрія” [5].

В основі визначення провідних характерологічних властивостей, що мають чітко виражений зв'язок із процесами адаптаційного змісту, які відбуваються в організмі, та визначають провідні ознаки індивідуального стилю повсякденної діяльності, котрий формується та виробляється в проце-

сі професійно-орієнтованого навчання і професійної підготовки, знаходилось застосування особистісного опитувальника Mini-mult.

Аналіз отриманих даних проводився за допомогою ліцензійного стандартного пакету прикладних програм багатовимірної статичного аналізу і прогнозування Statistica 5.5 (StatSoft) з використанням непараметричних та параметричних методів оцінки показників [1]. Оцінювали правильність розподілу досліджуваних ознак за кожним з отриманих варіаційних рядів, середні значення – за кожною ознакою, що вивчалася, а також їх стандартні відхилення та стандартні похибки. Визначення відмінностей між вибірками проводили за допомогою t-критерію Стьюдента (в тому випадку, коли вибірка мала всі необхідні ознаки нормального розподілу) та критерію χ^2 (в тому випадку, коли вибірка не мала всіх ознак нормального розподілу).

Результати досліджень та їх обговорення. В ході проведених досліджень встановлено, що рівень вираження показників за шкалою іпохондрії (Hs), котра відображує такі особистісні риси студентів,

як типовий астено-невротичний тип реагування у відповідь на вплив несприятливих чинників середовища перебування, пасивність у виконанні повсякденних навчальних обов'язків, повільність процесів пристосування до умов, які постійно змінюються, а також схильність до втрати рівноваги в різноманітних конфліктних ситуаціях, серед дівчат і юнаків, котрі навчалися за СЗС, становив $59,25 \pm 1,28$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$) і $51,93 \pm 1,32$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, котрі навчалися за СЗСП, – відповідно, $58,17 \pm 1,28$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $53,14 \pm 1,38$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, котрі навчалися за КМС, – відповідно, $57,18 \pm 1,36$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $50,51 \pm 1,22$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$). Статевозумовлені відмінності спостерігались за будь-яких умов організації навчального процесу, хоч і були найбільш вираженими за СЗС ($p(t)_{\text{д-ю}} < 0,001$) і КМС ($p(t)_{\text{д-ю}} < 0,001$) та найменш вираженими за СЗСП ($p(t)_{\text{д-ю}} < 0,01$).

Таблиця 1

Властивості характеру студентів за даними особистісного опитувальника Mini-mult, Т-бали (M±m; n; p)

Властивості характеру	Система організації навчання	Групи студентів				p(t) _{д-ю}
		Дівчата		Юнаки		
		n	M±m	n	M±m	
Шкала іпохондрії (Hs)	Семестрово-залікова система	74	59,25±1,28	59	51,93±1,32	<0,001
	Семестрово-залікова система з профілізацією	75	58,17±1,28	62	53,14±1,38	<0,01
	Кредитно-модульна система	61	57,18±1,36	60	50,51±1,22	<0,001
	p(t) _{СЗС-СЗСП}	>0,05		>0,05		
	p(t) _{СЗС-КМС}	>0,05		>0,05		
	p(t) _{СЗСП-КМС}	>0,05		>0,05		
Шкала депресії (D)	Семестрово-залікова система	74	53,68±1,38	59	50,47±1,47	>0,05
	Семестрово-залікова система з профілізацією	75	57,02±1,45	62	48,59±1,23	<0,001
	Кредитно-модульна система	61	53,45±1,60	60	46,50±1,22	<0,001
	p(t) _{СЗС-СЗСП}	>0,05		>0,05		
	p(t) _{СЗС-КМС}	>0,05		<0,05		
	p(t) _{СЗСП-КМС}	>0,05		>0,05		
Шкала істерії (Hy)	Семестрово-залікова система	74	47,45±1,48	59	41,72±1,47	<0,01
	Семестрово-залікова система з профілізацією	75	46,01±1,47	62	39,32±1,48	<0,001
	Кредитно-модульна система	61	44,88±1,54	60	37,18±1,19	<0,001
	p(t) _{СЗС-СЗСП}	>0,05		>0,05		
	p(t) _{СЗС-КМС}	>0,05		<0,05		
	p(t) _{СЗСП-КМС}	>0,05		>0,05		

Шкала психопатії (Pd)	Семестрово-залікова система	74	41,50±1,56	59	44,44±1,67	>0,05
	Семестрово-залікова система з профілізацією	75	42,88±1,45	62	41,80±1,54	>0,05
	Кредитно-модульна система	61	41,65±1,68	60	41,98±1,44	>0,05
	$p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}}$		>0,05		>0,05	
	$p(t)_{\text{СЗС-КМС}}$		>0,05		>0,05	
	$p(t)_{\text{СЗСП-КМС}}$		>0,05		>0,05	
Шкала паранойяльності (Pa)	Семестрово-залікова система	74	39,20±1,65	59	36,76±1,96	>0,05
	Семестрово-залікова система з профілізацією	75	42,83±1,99	62	39,66±2,07	>0,05
	Кредитно-модульна система	61	41,77±1,86	60	39,31±1,92	>0,05
	$p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}}$		>0,05		>0,05	
	$p(t)_{\text{СЗС-КМС}}$		>0,05		>0,05	
	$p(t)_{\text{СЗСП-КМС}}$		>0,05		>0,05	
Шкала психастенії (Pt)	Семестрово-залікова система	74	60,18±0,92	59	59,50±1,33	>0,05
	Семестрово-залікова система з профілізацією	75	61,88±1,29	62	59,22±1,23	>0,05
	Кредитно-модульна система	61	60,95±1,19	60	58,30±1,11	>0,05
	$p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}}$		>0,05		>0,05	
	$p(t)_{\text{СЗС-КМС}}$		>0,05		>0,05	
	$p(t)_{\text{СЗСП-КМС}}$		>0,05		>0,05	
Шкала шизоїдності (Se)	Семестрово-залікова система	74	57,20±1,01	59	59,66±1,26	>0,05
	Семестрово-залікова система з профілізацією	75	57,16±1,26	62	57,62±1,40	>0,05
	Кредитно-модульна система	61	58,32±1,44	60	58,23±1,01	>0,05
	$p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}}$		>0,05		>0,05	
	$p(t)_{\text{СЗС-КМС}}$		>0,05		>0,05	
	$p(t)_{\text{СЗСП-КМС}}$		>0,05		>0,05	
Шкала гіпоманії (Ma)	Семестрово-залікова система	74	47,01±1,49	59	45,33±1,56	>0,05
	Семестрово-залікова система з профілізацією	75	48,65±1,23	62	47,87±1,53	>0,05
	Кредитно-модульна система	61	50,55±1,40	60	48,78±1,42	>0,05
	$p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}}$		>0,05		>0,05	

Отже, найвищий рівень вираження іпохондричних характерологічних проявів був у дівчат в умовах організації навчального процесу за СЗС, у юнаків – в умовах організації навчального процесу за СЗСП, найнижчим – як серед дівчат, так і серед юнаків – в умовах організації навчального процесу за КМС.

У структурі розподілу досліджуваних показників суттєво переважала частка значень, характерних для середньонормативного рівня величин, що серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗС, складала 85,1% і 89,9%, серед дівчат і юнаків, які на-

вчалися за СЗСП, відповідно, – 86,6% і 88,7%, серед дівчат і юнаків, які навчалися за КМС, відповідно, 88,5% і 90,1%.

Практично аналогічна картина спостерігалась у ході дослідження показників за шкалою депресії (D), які відображували ступінь поширення у студентському середовищі стресових явищ сенситивного і песимістичного, а також дратівливого змісту, що мають песимістично-недовірливе забарвлення. Серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗС, рівень вираження досліджуваних показників становив 53,68±1,38 Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СЗСП}} > 0,05$;

$p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$) і $50,47 \pm 1,47$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} < 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗСП – відповідно $57,02 \pm 1,45$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $48,59 \pm 1,23$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчалися за КМС, – відповідно, $53,45 \pm 1,60$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $46,50 \pm 1,22$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} < 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$). Статевозумовлені відмінності спостерігались як за умов використання СЗСП ($p_{\text{д-ю}} < 0,001$), так і за умов використання КМС ($p_{\text{д-ю}} < 0,001$).

Отже, і в цьому випадку найнижчий рівень вираження характерологічних властивостей депресивного ряду як у дівчат, так і у юнаків був в умовах організації навчального процесу за КМС, натомість найвищі за ступенем вираження результати реєструвались у дівчат при СЗСП, у юнаків – при СЗС.

В ході проведення аналізу структурних показників депресивних характерологічних проявів також слід було відзначити перевагу питомої ваги значень, характерних для середньонормативного рівня величин, що серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗС, складала $79,7\%$ і $73,0\%$, серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗСП, відповідно, – $72,0\%$ і $79,0\%$, серед дівчат і юнаків, які навчалися за КМС, відповідно, – $78,7\%$ і $75,0\%$.

Як головні суб'єктивно-значущі характерологічні прояви істерії (Ну) необхідно відзначити перевагу в особистісній сфері реакцій захисно-конверсійного типу, тенденцій щодо зростання ступеня вираження емоційної лабільності та формування вельми конфліктного з поведінкової точки зору поєднання високого індивідуального рівня домагань, егоїстичних нахилів та вираженого бажання бути причетним до потреб певної соціогрупи. Одержані в ході досліджень, які проводились, дані визначали, що серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗС, ступінь вираження досліджуваних показників становив $47,45 \pm 1,48$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$) і $41,72 \pm 1,47$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} < 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗСП, – відповідно, $46,01 \pm 1,47$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $39,32 \pm 1,48$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчалися за КМС, – відповідно, $44,88 \pm 1,54$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $37,18 \pm 1,19$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} < 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$). Статевозумовлені відмінності спостерігались за будь-яких умов організації навчального процесу, хоч і були найбільш вираженими при КМС ($p(t)_{\text{д-ю}} < 0,001$) та дещо менш вираженими при СЗС ($p(t)_{\text{д-ю}} < 0,01$) і СЗСП ($p(t)_{\text{д-ю}} < 0,01$).

Таким чином, найнижчий рівень вираження істеричних характерологічних проявів як у дівчат, так і у юнаків був в умовах організації навчального процесу за КМС, натомість найвищі за ступенем вираження результати реєструвались в умовах організації навчального процесу за СЗС.

Розглядаючи структурні особливості показників, що відображували ступінь поширення серед досліджуваних осіб явищ характерологічних проявів істероїдного ряду, у студенток, як і в двох попередніх випадках, переважала питома вага значень, характерних для середньонормативного рівня величин, що серед дівчат, які навчалися за СЗС, складала $62,1\%$, серед дівчат, які навчалися за СЗСП, – $62,7\%$, серед дівчат, які навчалися за КМС, – $82,0\%$. Водночас у студентів реєструвалась певна рівновага таких ступенів вираження характерологічних властивостей, як їх низький та середньонормативний рівні вираження: серед юнаків, які навчалися за СЗС, частка показників, що властиві для першого з них, складала $54,2\%$, частка показників, що властиві для другого, – $44,1\%$, серед юнаків, які навчалися за СЗСП, – відповідно, $45,2\%$ і $54,8\%$, серед юнаків, що навчалися за КМС, відповідно, $33,3\%$ і $66,7\%$.

Оцінюючи особливості розвитку показників за шкалою психопатії (Pd), яка відображує особливості вираження адаптаційно-значущих стеничних реакцій збудливого ряду, котрі мають суттєвий соціопатичний характер, слід було зазначити, що серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗС, ступінь вираження досліджуваних показників становив $41,50 \pm 1,56$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$) і $44,44 \pm 1,67$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗСП, – відповідно, $42,88 \pm 1,45$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $41,80 \pm 1,54$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчалися за КМС, – відповідно, $41,65 \pm 1,68$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $41,98 \pm 1,44$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$). Яких-небудь гендерних відмінностей в ході проведених досліджень не реєструвалось ($p(t)_{\text{д-ю}} > 0,05$).

Отже, найнижчий рівень вираження психопатичних характерологічних проявів у дівчат був в умовах організації навчального процесу за СЗС, у юнаків – в умовах організації навчального процесу за СЗСП, натомість найвищі за ступенем вираження результати реєструвались відповідно при СЗСП і СЗС.

Структурні показники розподілу показників за вищезазначеною шкалою були доволі подібними до структурних характеристик величин, властивих для більшості попередніх шкал – протягом періоду досліджень реєструвалась певна перевага середньонормативних величин, що серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗС, складала $51,4\%$ і $57,7\%$, серед дівчат і юнаків, які навчалися за СЗСП, – відповідно, $56,0\%$ і $46,8\%$ (у цьому випадку переважала частка величин, властивих для низького рівня розвитку характерологічних проявів), серед дівчат і юнаків, які навчалися за КМС, – відповідно, $57,4\%$ і $58,3\%$.

Практично аналогічна картина спостерігалась у ході дослідження показників паранойяльності (Pa) студентів, що визначають наявність таких харак-

терологічних рис, як особистісна однобічність, агресивність, конфліктність та злопам'ятність, схильність до формування понадцінних ідей і, більше того, їх всебічне пропагування серед оточуючих осіб. Серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗС, ступінь вираження досліджуваних показників становив $39,20 \pm 1,65$ Т-балів ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$) і $36,76 \pm 1,96$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗСП, – відповідно, $42,83 \pm 1,99$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $39,66 \pm 2,07$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчались за КМС, – відповідно, $41,77 \pm 1,68$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $39,31 \pm 1,92$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$). Яких-небудь статево-зумовлених розбіжностей не реєструвалось ($p(t)_{\text{д-ю}} > 0,05$).

Таким чином, найнижчі показники щодо рівня вираження параноїяльних характерологічних проявів як у дівчат, так і у юнаків реєструвались в умовах організації навчального процесу за СЗС, найвищі – в умовах організації навчального процесу за СЗСП.

В ході проведення аналізу структурних показників ступеня вираження параноїяльних характерологічних проявів слід було відзначити, що у дівчат переважала частка значень, характерних для середньонормативного рівня величин, яка в умовах навчання за СЗС складала 50,1%, в умовах навчання за СЗСП – 54,7%, в умовах навчання за КМС – 52,5%. Натомість у юнаків на перший план виходила питома вага величин, властивих для низького рівня вираження досліджуваних показників – 57,6% при СЗС, 53,2% при СЗСП і 50,0% при КМС.

Як головні суб'єктивно-значущі характерологічні прояви психастенії (Pt) необхідно відзначити суттєву перевагу в особистісній сфері тривожно-підозрілих за своїм змістом реакцій, боязкість, нерішучість, наявність постійних сумнівів тощо. В ході проведених досліджень спостерігались надзвичайно несуттєві відмінності між показниками, що були властиві для студентів, які здобували вищу медичну освіту за різних умов організації навчального процесу. Так, серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗС, ступінь вираження досліджуваних показників становив $60,18 \pm 0,92$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$) і $59,50 \pm 1,33$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗСПЮ, – відповідно, $61,88 \pm 1,29$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $59,22 \pm 1,23$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчались за КМС, – відповідно, $60,95 \pm 1,19$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $58,30 \pm 1,11$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$). Яких-небудь гендерних відмінностей у ході проведених досліджень не реєструвалось ($p(t)_{\text{д-ю}} > 0,05$).

Найвищий рівень вираження психастенічних характерологічних проявів серед дівчат був в умовах організації навчального процесу за СЗСП, се-

ред юнаків – в умовах організації навчального процесу за СЗС, найнижчим – відповідно при СЗС та КМС.

У ході проведення аналізу структурних показників характерологічних проявів психастенічного ряду слід було відзначити надзвичайно виражену перевагу частки значень, характерних для середньонормативного рівня величин, що серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗС, складала 91,8% і 88,1%, серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗСП, – відповідно, 78,7% і 90,3%, серед дівчат і юнаків, які навчались за КМС, – відповідно, 90,1% і 91,7%.

Оцінюючи особливості розвитку показників за шкалою шизоїдності (Se), що відзначають закономірності формування таких особистісних рис і поведінкових реакцій, як виражена сенситивність на тлі емоційної холодності та відлюдкуватості у міжособистісних відносинах, слід було зазначити, що серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗС, ступінь вираження досліджуваних показників становив $57,20 \pm 1,01$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$) і $56,66 \pm 1,26$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗСП, – відповідно, $57,16 \pm 1,26$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $57,62 \pm 1,40$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчались за КМС, – відповідно, $58,32 \pm 1,44$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $58,23 \pm 1,01$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$). Таким чином, як і в попередньому випадку реєструвались надзвичайно несуттєві відмінності між показниками, що були властиві для студентів, які здобували вищу медичну освіту за різних умов організації навчального процесу. Яких-небудь статево-зумовлених розбіжностей не реєструвалось ($p(t)_{\text{д-ю}} > 0,05$).

Найвищий рівень вираження досліджуваних показників і у дівчат, і у юнаків реєструвався при КМС, найнижчий – у дівчат при СЗСП, у юнаків – при СЗС.

У структурі досліджуваних показників реєструвались практично аналогічні до попереднього випадку результати – переважуючою за всіх варіантів організації навчального процесу була питома вага середньонормативних показників. Так, серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗС, їх частка складала 91,8% і 93,2%, серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗСП, – відповідно, 88,0% і 91,9%, серед дівчат і юнаків, які навчались за КМС, – відповідно, 82,2% і 98,3%.

Зрештою, за даними проведеного дослідження, під час визначення особливостей формування характерологічних показників за шкалою гіпоманії (Ma) і відповідно таких особистісно-значущих поведінкових проявів, як переважно піднесений настрій, котрий не залежить від впливу обставин, енергійність та активність на тлі відсутності необхідної витримки і наполегливості, а також нестійкість інтересів, палітра яких має схильність швидко змінюватися внаслідок впливу численних стре-

согенних чинників, у тому числі і таких, котрі сприяють швидкому та невпинному розвитку втоми, слід було відзначити, що серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗС, ступінь вираження досліджуваних показників становив $47,01 \pm 1,49$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$) і $45,33 \pm 1,56$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗСП, – відповідно, $48,65 \pm 1,23$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $47,87 \pm 1,53$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-СПСП}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$), серед дівчат і юнаків, які навчались за КМС, – відповідно, $50,55 \pm 1,40$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$) і $48,78 \pm 1,42$ Т-бала ($p(t)_{\text{СЗС-КМС}} > 0,05$; $p(t)_{\text{СЗСП-КМС}} > 0,05$). Яких-небудь гендерних відмінностей в ході проведених досліджень не реєструвалось ($p(t)_{\text{Д-Ю}} > 0,05$).

Отже, найнижчі показники рівня вираження гіпоманічних характерологічних проявів і у дівчат, і у юнаків реєструвались в умовах організації навчального процесу за СЗС, найвищі – в умовах організації навчального процесу за КМС.

Достатньо типова, як і для більшості характерологічних властивостей, що оцінювались, картина спостерігалась і в ході визначення структурних особливостей досліджуваних показників – переважаною слід було вважати питому вагу середньонормативних показників, частка яких серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗС, складала 66,2% і 64,4%, серед дівчат і юнаків, які навчались за СЗСП, – відповідно, 74,7% і 74,3%, серед дівчат і юнаків, які навчались за КМС, – відповідно, 80,3% і 75,0%.

Рис. 1. Усереднений особистісний профіль дівчат, що перебували в умовах різних систем організації навчального процесу

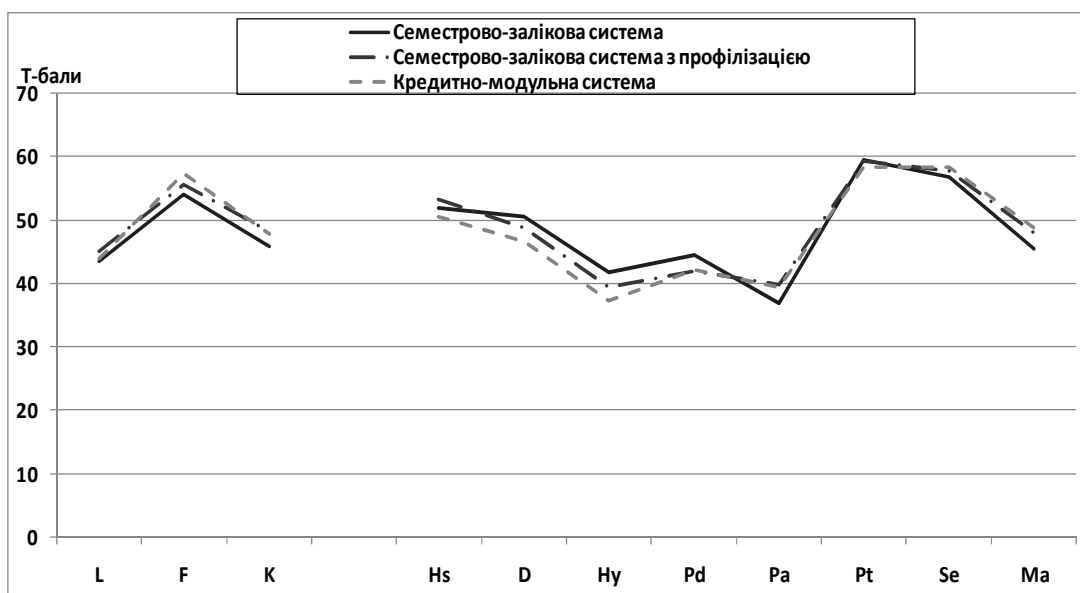

Рис. 2. Усереднений особистісний профіль юнаків, що перебували в умовах різних систем організації навчального процесу

Результати узагальненого аналізу властивостей характеру студентів на підставі даних усередненого характерологічного профілю, що був побудований, надали можливість виявити той факт, що домінуюче місце у його структурі серед дівчат незалежно від особливостей організації навчального процесу займали показники за шкалами психастенії (Pt), іпохондрії (Hs), шизоїдності (Se), депресії (D) та гіпоманії (Ma), серед юнаків – за шкалами психастенії (Pt), шизоїдності (Se), іпохондрії (Hs), депресії (D) та гіпоманії (Ma) (рис. 1, 2).

Висновки. 1. Результати вивчення особливостей формування властивостей характеру студентів медичних вищих навчальних закладів на підставі даних усередненого профілю, що був побудований, засвідчують перевагу у його структурі незалежно від особливостей організації навчального процесу у дівчат показників за шкалами психастенії (Pt), іпохондрії (Hs), шизоїдності (Se), депресії (D) та гіпоманії (Ma), у юнаків – показників за шкалами психастенії (Pt), шизоїдності (Se), іпохондрії (Hs), депресії (D) та гіпоманії (Ma). Таке становище засвідчує значне поширення в студентському середовищі в природних умовах перебування

у ВНЗ незалежно від окремих форм організації навчального процесу особистісних проявів дезадаптаційного змісту, що можуть призводити до викривлення процесів соціального та професійного становлення дівчат і юнаків і, таким чином, засвідчувало необхідність запровадження заходів психогігієнічної корекції.

2. Найменш адекватні до вимог середовища перебування дані щодо рівня вираження характерологічних властивостей, які досліджувались, серед дівчат реєструвались в умовах організації навчального процесу за семестрово-заліковою системою з профілізацією (шкали депресії (D), психопатії (Pd), паранойяльності (Pa) та психастенії (Pt)), серед юнаків – в умовах організації навчального процесу за семестрово-заліковою системою (шкали депресії (D), іпохондрії (Hu), психопатії (Pd) та психастенії (Pt)), найбільш адекватні і у дівчат, і у юнаків – в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою (у випадку навчання за такою системою найвищі значення досліджуваних показників були властиві лише для шкал гіпоманії (Ma) і шизоїдності (Se)).

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровиков В.П. STATISTICA: Статистический анализ и обработка данных в среде Windows / В.П. Боровиков, И.П. Боровиков. – М.: Информационно-издательский дом “Филинь”, 1998. – 608 с
2. Приложение к методическим материалам экспертной системы индивидуального сопровождения “Лонгитюд”: описание дополненной расширенной версии “Лонгитюд+” / С.А. Мирошников, О.Ю. Кравец, М.П. Филиппова, Р.В. Чернов. – СПб, 2006. – 120 с.
3. Про зміни до навчального плану підготовки лікарів у навчальних закладах МОЗ України: Наказ МОЗ України №70 від 03.04.1996 року.
4. Про затвердження та введення нового навчального плану підготовки фахівців за спеціальностями “Лікувальна справа”, “Педіатрія”, “Медико-профілактична справа”: Наказ МОЗ України №221 від 18.06.2002 року.
5. Про затвердження та введення нового навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “Спеціаліст” кваліфікації “Лікар” у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації України за спеціальностями “Лікувальна справа”, “Педіатрія”, “Медико-профілактична справа”: Наказ МОЗ України №52 від 31.01.2005 року.
6. Психологічні та психогігієнічні проблеми прогностичної оцінки професійної підготовленості учнів і студентів, що навчаються у сучасних навчальних закладах середньої та вищої освіти / І.В. Сергета, О.П. Молчанова, В.С. Грушко [та ін.] // Вісник Вінницького національного медичного університету. – 2003. – Т. 7, №2/2. – С. 900-902.
7. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: Учебное пособие / Д.Я. Райгородский. – Самара: Издательский дом “БАХРАХ-М”, 2000. – 672 с.
8. Сергета І.В. Організація вільного часу та здоров'я школярів / І.В. Сергета, В.Г. Бардов. – Вінниця: Він-облдрукарня, 1997. – 292 с.
9. Сергета І.В. Шляхи оптимізації професійної адаптації студентів до умов навчання у медичному вищому навчальному закладі та їх прогностична значущість / І.В. Сергета, Л.І. Григорчук, О.П. Молчанова // Довкілля та здоров'я. – 2002. – №4 (23). – С. 57-61.

SUMMARY

FEATURES OF CHARACTER PROPERTIES OF STUDENTS OF MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UNDER STUDY BY SEMESTER-SCORING, SEMESTER-SCORING WITH PROFILING AND CREDIT-MODULAR SYSTEM ORGANIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS

Serheta I.V., Aleksandrova O.E.

The study examined and analyzed the influence of the educational process with the semester-scoring, semester-scoring with profiling and credit-modular system organization of educational process on the properties of character formation of students medical universities.

Key words: character properties, students, medical universities